

Dat ik zijn mag

Identiteitsdocument en handreiking

**Om te denken, te praten
en te doen.**

**Voor denkers en doeners,
praters en zwijgers.**

Dat ik zijn mag

**Om te denken, te praten en te doen.
Voor denkers en doeners, praters en zwijgers.**

Identiteitsdocument en handreiking

De PCOB is van en voor senioren die vanuit het protestants-christelijke gedachtegoed opkomen voor de positie van ouderen in de maatschappij.

Telefoon (038) 422 55 88
E-mail info@pcob.nl
Website www.pcob.nl

Inleiding

In de halve eeuw dat de PCOB nu bestaat is er veel gebeurd en veel veranderd, want we leven in een bijzondere tijd. Wat onveranderd is gebleven is dat de mensen die de PCOB vormen belang hechten aan de identiteit van onze ouderenorganisatie. Dat blijkt uit de reacties op uitgaven als het boekje *Tien woorden van zorg*, en op de handreiking over de kernwaarde *Omzien naar elkaar*. Het blijkt ook uit de manier waarop we in de PCOB werken en met elkaar omgaan. Velen zijn betrokken bij dit voortdurende gesprek over wat we belangrijk vinden, wat ons zin geeft.

Deze tekst bespreekt de drie kernwaarden van de PCOB omzien naar elkaar, rechtvaardige verhoudingen, en rentmeesterschap. In het eerste deel vindt u deze kernwaarden nader uitgewerkt. Deel twee is praktischer van aard. Hierin vindt u opnieuw de drie kernwaarden, maar nu treft u bij elk van deze kernwaarden een tekst aan om u aan het denken te zetten en aan de praat te krijgen, met elkaar of met uw vrienden, kinderen, kleinkinderen of andere familieleden en concrete suggesties om ermee aan de slag te gaan. Het moge duidelijk zijn dat de teksten en de suggesties slechts een aanzet of een handreiking zijn. Onze identiteit hebt u zelf in handen.

Identiteit is volgens de dikke Van Dale 'eenheid van wezen, volkomen overeenstemming, of persoonsgelijkheid'. De protestants-christelijke identiteit van de PCOB leidt allesbehalve tot volkomen overeenstemming of persoonsgelijkheid. We zijn verschillend, ook in onze geloofsoriëntatie. Daarbij komt dat die verschillen in verandering zijn. Onze identiteit is eerder een doorlopend gesprek, hopelijk - dat dan weer wel - vanuit een eenheid in wezen. Of misschien beter: eenheid in geest.

Deze brochure is dan ook geen definitie van onze identiteit, want die is niet te geven. Het wil echter wel *wijzen* naar die geest, die geboren wordt uit het Evangelie en de manier waarop generaties voor ons hun leven hebben vormgegeven. Die geest is hier aangeduid met de titel *Dat ik zijn mag*. Daarmee wil gezegd zijn dat we leven uit een andere bron dan onszelf, en dat we onszelf en elkaar de ruimte willen gunnen om te zijn zoals we zijn bedoeld.

Deze brochure wil inspiratie bieden en een handreiking doen om, ieder voor zich en met elkaar, onze identiteit te beleven in het leven van alledag.

Ter overdenking of gesprek

Wat associeert u spontaan met ouderdom? Wijsheid, vraagbaak voor (klein)kinderen, kwetsbaarheid, vrije tijd, grijsheid, levenservaring, niet gezien worden, rust, vermoeidheid, doodsangst, kwaaltjes, loslaten - het kan van alles zijn. Schrijf op of spreek uit wat er in u opkomt en praat door over woorden die iets losmaken: een lach of een traan, ergernis of ontroering, blijdschap. Let wel: het gesprek gaat niet over meningen of stellingen. Het is louter informatief, bedoeld om op het spoor te komen van wat er in u leeft.

Verwerk de inzichten op een creatieve manier, bijvoorbeeld door te schilderen, te kleien, verhalen te verzamelen of gedichten te schrijven. Dat laatste kan bijvoorbeeld in de vorm van een limerick (een dichtvorm met vijf regels, rijmschema aabba, zie www.delimerick.nl), haiku (een Japanse dichtvorm van drie regels met achtereenvolgens vijf, zeven en vijf lettergrepen), of een elfje (een gedicht dat bestaat uit elf woorden in vijf regels).

DEEL 1

Kernwaarden uitgewerkt

Uitgangspunten als inspiratiebron

De inhoud van de christelijke identiteit van de PCOB vloeit voort uit de Bijbel als Gods Woord dat ons vertelt over God die om mensen geeft. Die liefde voor mensen heeft Jezus Christus ons voorgeleefd en is zichtbaar geworden in het grootste gebod waar Jezus mensen oproept God lief te hebben boven alles en de naaste als onszelf (Matteüs 22).

We willen een organisatie zijn waarin 50-plussers zich met elkaar verbonden weten door het evangelie van Jezus Christus en vanuit deze basis zoeken naar antwoorden op vragen van leven en samenleven. Vanuit deze basis werkt het landelijk bestuur, directie en medewerkers van het bondskantoor. Ook gebruiken de plaatselijke afdelingen en gewesten dezelfde uitgangspunten en geven hieraan op hun eigen wijze richting. Op basis van deze grondslag onderschrijven wij het identiteitsdocument 'Uitgangspunten als inspiratiebron'.

Onze protestants christelijke achtergrond betekent voor ons werk:

- *Omzien naar elkaar*
God lief te hebben boven alles en de naaste als onszelf.
- *Rechtvaardige verhoudingen*
Leven is samenleven en, waar nodig en mogelijk, elkaars lasten verlichten.
- *Rentmeesterschap*
Alles en iedereen op aarde is het eigendom van God.

Vanuit deze drie perspectieven kijken we naar de werkelijkheid van ons dagelijks werk. We willen zo het christelijk karakter van ons werk voortdurend blijven bezien, bevragen en bewaken. Bij elk perspectief erkennen we aan de ene kant de roeping van het ideaal zoals dat vanuit Gods Woord op ons afkomt, en aan de andere kant de weerbarstigheid van een gebroken werkelijkheid. In dit spanningsveld willen wij onze christelijke identiteit gestalte geven.

Omzien naar elkaar

Liefdevol omgaan met elkaar is een Bijbelse opdracht. De basis van de Tien Woorden is God lief te hebben boven alles en de naaste als zichzelf. Dit gaat veel verder dan elkaar oppervlakkig begroeten. Het 'grote gebod' roept op om alles voor de ander over te hebben. Gezondheid, voorspoed en zegen voor de ander is even belangrijk als die voor jezelf, als je het goede leven in dankbaarheid kunt ontvangen. De ander wordt in een groter verband geplaatst. Naast familie en vrienden, horen ook bejaarde burens, zieken, gehandicapten, kansarme jongeren, armen en vluchtelingen erbij! De opdracht om de hongerenden te voeden, vreemdelingen te huisvesten, naakten te kleden en zieken en gevangenen op te zoeken (Matteüs 25) krijgt handen en voeten.

Sociale relaties zorgen ervoor dat mensen deel uitmaken van een groep waarin ze persoonlijke betrokkenheid, vertrouwelijkheid en vriendschap ervaren. Daarnaast zorgen sociale relaties voor gezelschap. Onze ouderenbond voorziet in de behoefte om andere leden te ontmoeten tijdens activiteiten van afdelingen of gewesten. Mensen zijn niet alleen lid om er zelf beter van te worden, maar ook vanuit verbondenheid met elkaar en uit zorg voor elkaar. Waardering en erkenning van anderen geeft mensen het gevoel dat ze 'de moeite waard' zijn.

Omzien naar elkaar is te vertalen naar de volgende waarden en normen, die richting geven aan het handelen van de PCOB:

Waarden

zorgzaamheid, verbondenheid, respect, naastenliefde, dienstbaarheid

Normen

zorg voor de ander, gelijke kansen, omzien naar elkaar, respect voor de ander

Rechtvaardige verhoudingen

De solidariteit tussen groepen mensen en het willen bieden van een schild voor de kwetsbaren en zwakken, betekent dat het draagkrachtbeginsel ('de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten') voorop blijft staan. Inkomenssolidariteit tussen jong en oud, arm en rijk, ziek en gezond moet gehandhaafd blijven. De verankering van sociale systemen met de daarbij behorende verplichtingen tot deelname kan niet zomaar ingeruild worden voor de 'eigen verantwoordelijkheid' van burgers. Leven is samenleven en, waar nodig en mogelijk, elkaars lasten verlichten.

Dat wil zeggen: geen scherpe tegenstellingen waarbij aan de ene kant velen kunnen profiteren van de welvaart terwijl anderen armoede lijden. Geen economisch systeem waardoor mensen worden uitgebuit of opgejaagd. Er worden kanttekeningen geplaatst bij de mentaliteit van het uitsluitend maar bezig zijn met eigen gewin. Een waardevol leven begint niet bij zoveel mogelijk produceren en consumeren, maar bij ontvangen en geven. Daar waar de overheid niet genoeg recht doet aan de mens als geheel (lichaam, geest en ziel) hebben we de taak waakzaam te zijn en het belang van deze waarden te benadrukken.

Rechtvaardige verhoudingen zijn te vertalen naar de volgende waarden en normen, die richting geven aan het handelen van de PCOB:

Waarden

sociale rechtvaardigheid, gezag, maatschappelijke betrokkenheid, vrede, vrijheid, verantwoordelijkheid, solidariteit

Normen

duidelijke handhaving door wetgever, respecteren van eigendom bezit, eerlijke en rechtvaardige rechtspraak, veilige leefomgeving, leefbaar houden, beheersbaar maken

Rentmeesterschap

Het concept van rentmeesterschap begint met de erkenning dat alles en iedereen op aarde het eigendom is van God. De Bijbel zegt: “Van de Heer is de aarde en al wat er leeft; van Hem is de wereld en al zijn bewoners”. Het leven op aarde is iets dat ons wordt toevertrouwd. We zijn rentmeesters van alles wat God ons geeft. Het krijgen van deze verantwoordelijkheid geeft mensen de kans zich te verantwoorden en verantwoordelijkheid te dragen. De aarde niet alleen te bebouwen maar ook zorgvuldig te bewaren, stelt ons voor een belangrijke opdracht. Alleen als wij op verantwoorde wijze omgaan met de ons toevertrouwde leefomgeving, de natuur en het milieu zorgen wij voor een duurzaam bestaan ook voor volgende generaties.

De mens heeft de aarde in bruikleen gekregen. Het is niet goed wanneer de rust en de schoonheid van het landschap en de zuiverheid van het milieu worden opgeofferd aan onbegrensde behoeftebevrediging. Het is hoog tijd onze aandacht te verleggen van de eenzijdige nadruk op groei en consumptie naar het leven in verantwoordelijkheid met Gods schepping.

Rentmeesterschap is te vertalen naar de volgende waarden en normen, die richting geven aan het handelen van de PCOB:

Waarden

verantwoordelijkheid, duurzaamheid, heilheid van de schepping

Normen

zorgvuldig bewaren, met beleid bouwen, milieubeheer, beheersen van consumptie

Belangenbehartiging vanuit eigen identiteit

De PCOB wil het christelijk sociaal gedachtegoed in de belangenbehartiging gestalte geven en opkomen voor de kwetsbaren en sociaal-economische zwakkeren in onze samenleving. Daarom zet ze vraagtekens bij de autonomie van de mens en het ‘ieder voor zich’ leven. De bond wil ruimte geven voor maatschappelijke betrokkenheid en zelfontplooiing maar ook waarden benadrukken die ons handelen richting geven. Met onze waarden en normen staan we gelukkig vaak niet alleen. In veel gevallen zullen leden van de verschillende ouderenbonden er normen en waarden op nahouden die dicht bij elkaar liggen. Maar de christelijk-sociaal geïnspireerde motivatie en beleving kan de belangenbehartiging een heel eigen gezicht geven en soms ook tot andere accenten en keuzes leiden. Dit geldt ook voor de stijl, sfeer en presentatie van de belangenbehartiging door een ouderenbond. Juist in deze tijd is het daarom goed te weten dat we ons samen weerbaar opstellen en waar nodig in actie komen.

DEEL 2

Praktische handreiking

De volgende tekst is geschreven door Arjan Broers op basis van het voorbereidende werk van de gewestelijke portefeuillehouders identiteit van de PCOB, landelijk portefeuillehouder Evert Biemond, ondersteund door Carmen Jonkman en Wim Boer, in samenwerking met vele anderen.

Gebed

Heer,
U weet beter dan ik dat ik ouder aan het worden ben
en dat ik eens oud zal zijn.
Ik wil u vragen: wees bij me, nu en in de toekomst,
kome wat komt.

Ik dank u voor mijn leven tot nu toe,
de goede en de kwade dagen.
Maak mijn levenservaring tot wijsheid,
zonder gebabbel of betweterij.
Draag mijn denken en mijn doen,
mijn zeuren en mijn klagen,
mijn helpen en mijn vragen.

Ik dank u voor de mensen om me heen,
en ook voor hen die gingen.
Dat ik ze niet over het hoofd zie, of ze vergeet.
Gij weet, Heer,
dat wij vriendschap nodig hebben,
nu en al onze dagen.

Houd mijn hoofd helder,
en mijn lichaam mijn thuis,
al wordt het dan oud en kwetsbaar.
Leer me dat ik meer ben dan mijn kwaaltjes en pijnen,
zelfs al worden het er steeds meer.

Houd me open voor verandering,
in deze tijd die ook de mijne is,
al begrijp ik er soms maar weinig van.
Help me om me niet te verschansen
achter zekerheden die alleen de mijne zijn.
Leer me dat ik me vergissen mag.

Wees liefde en vreugde in mij,
dat ik niet verzuur of verhard.
Dat ik het kwade mag doorleven
en het goede blijf verwelkomen,
ook op onverwachte plaatsen en van onverwachte mensen.

Dat ik tot zegen mag zijn, zo lang ik leef.
Vertrouwend dat U er ook zult zijn
aan het einde van mijn dagen.

Amen

1. Omzien naar elkaar

In het verhaal over de schepping van hemel en aarde ziet God telkens dat het goed is. Pas na de schepping van de mens corrigeert Hij zichzelf voor het eerst: 'Het is niet goed dat de mens alleen blijft'. Dat zinnetje zegt niet dat er iets mis is met alleenstaanden. Het is niet erg om alleen te zijn, wel om alleen te *blijven*, want we zijn principieel met elkaar verbonden, als kinderen van één Vader, zoals Jezus Christus zei. We zijn elkaars zusters en broeders: vrouw of man, rijk of arm, vriend of vreemde; we zijn elkaar gegeven. *Ieder voor zich en God voor ons allen* staat dus haaks op de Bijbelse boodschap van verbondenheid.

Een treffend verhaal om duidelijk te maken waar het om gaat is dat van de barmhartige Samaritaan (Lucas 10: 25-37). Jezus vertelt deze gelijkenis als hij ingaat op wat het belangrijkste is in ons leven: de Heer lief te hebben met heel ons hart, heel onze ziel, al onze kracht en al ons verstand, en de naaste als onszelf. Als Hem vervolgens gevraagd wordt wie onze naaste is, vertelt hij het verhaal van de barmhartige Samaritaan: een buitenstaander, een tweederangs burger - een allochtoon in joodse ogen - die niet voorbijgaat aan een man die gewond is na een roofoverval, maar die naar hem omziet en hem bijstaat. Jezus besluit met de vraag: 'Wie is de naaste geworden van het slachtoffer van de rovers?'

We kunnen niet tevoren bepalen wie onze naaste is - en wie niet. Wel kunnen we naaste *worden* van iemand naar wie we omzien. Naar iemand die zo geteisterd is door geweld, honger, ziekte of eenzaamheid, dat hij of zij ons aan het hart gaat, onze barmhartigheid wekt. Zo iemand brengt ons van ons pad, we kunnen haast niet anders dan omkijken en ons verbinden. Niet om die ander te bekeren of te betuttelen, maar om aandacht te geven aan zijn verwondingen, zodat hij zijn eigen weg weer kan gaan.

Vanuit die houding kan ieder van ons naaste worden van een ander of van anderen. Het begint bij goed kijken en de durf hebben je te laten raken. Lokale afdelingen kunnen daar een rol in spelen, zowel in het oefenen goed te kijken, als in het organiseren van hulp. Hoe dat gebeurt is afhankelijk van wat er nodig is.

Ter overdenking of gesprek

Barmhartigheid is, volgens de definitie van de katholieke fraters van Tilburg: 'zien, bewogen worden, in beweging komen'. Die drieslag biedt aangrijpingspunten voor een overdenking of gesprek over wat u als nood ziet in uw omgeving, dichtbij en veraf.

1. *Wat (of wie) ziet u? Kijkt u wel goed? Ziet u de ander zonder vooroordelen, of ziet u wat u er zelf van vindt?*
2. *Waardoor raakt u bewogen? Wat roert u en wekt barmhartigheid op?*
3. *Hoe kunt u in beweging komen en daadwerkelijk naar de ander omzien?*

Omzien naar ouderen die aan de kant staan

In onze welvarende en goed georganiseerde samenleving liggen mensen maar zelden zichtbaar gewond langs de kant van de weg. Toch zijn er, alleen al onder de ouderen, velen die aan de kant staan. Denk bijvoorbeeld aan arbeidsongeschikten of gepensioneerden die door het verlies van hun werkomgeving aansluiting missen en hun draai niet kunnen vinden, of aan mensen die na de dood van een geliefde alleen zijn komen te staan. Ook valt te denken aan oudere migranten, die zich niet of niet meer thuis voelen in de Nederlandse samenleving.

Op lokaal vlak zijn er vaak veel mensen en organisaties die zich actief inzetten voor deze mensen: diaconieën, ouderenbonden, sociaal werkers, et cetera. De PCOB werkt in het project 'Betrokken bij Buurtbeleid' samen met NOOM (Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten), NVOG (Nederlandse Vereniging van Organisaties van Gepensioneerden), LOC *Zeggenschap in Zorg* en de Unie KBO. Dit project wil vitale ouderen aanspreken en passend vrijwilligerswerk aanbieden in hun eigen wijk, buurt of gemeente.

Vragen

- Om welke ouderen gaat het? Kunt u manieren bedenken om hen in beeld te krijgen?
- Welke organisaties zijn al met deze groepen ouderen bezig?
- Bespreek mogelijke bijdragen aan de gezamenlijke opdracht.
- Bespreek de manier waarop u de ouderen om wie het gaat het beste kunt aanspreken.

Omzien naar mantelzorgers

Hoezeer de vergrijzing en de kosten van de zorg ook een schrikbeeld zijn voor de publieke opinie, feit is dat het overgrote deel van de zorg gegeven wordt door mantelzorgers, overigens vaak zelf ook oudere mensen. Met veel liefde en inzet zetten zij zich dagelijks in voor een hulpbehoevende.

Maar soms - of misschien wel vaak - hebben ze het gevoel dat ze zo weinig voor zichzelf overhouden, dat het leven hen door de vingers glipt. Mantelzorgers kunnen uitgeput raken of verbitterd, omdat hun rol alszorger hun hele leven beheerst. Een kring van belangstellenden is dan van levensbelang: mensen die luisteren, een handje toesteken of de wereld van de mantelzorger weer wat groter maken.

Vragen

- Hoe krijgen we mantelzorgers in beeld?
- Hoe krijgen we contact met hen?
- Waar hebben ze behoefte aan? Ondersteuning, gezelligheid, of misschien contact met andere mantelzorgers?
- Hoe kunnen zij elkaar van dienst zijn?

Omzien naar terugkijkers

Hoe ouder je wordt, hoe meer verleden je hebt. Herinneringen zijn belangrijk voor oudere mensen. Niet vanwege het verleden, maar om *nu* zin en betekenis te beleven, en om de balans op te maken. Dat geldt eens te meer als je wereld nu kleiner wordt, zoals voor de zeer ouden die lichamelijk beperkt raken en geliefden, vrienden en bekenden verliezen. Mensen 'van voor de oorlog' hebben vaak weinig scholing gekregen. Ze hebben vaak hard gewerkt aan de opbouw van ons land, zonder de kansen te krijgen die wij nu normaal vinden. Ze kijken terug op een leven waarin de wereld dramatisch veranderd is: de gruwelen van de oorlog, de sobere jaren vijftig, de sociale revolutie vanaf de jaren zestig, de Koude Oorlog, immigratie en de ontkerkelijking. Voor velen is met name dat laatste pijnlijk: dat ze hun kinderen nauwelijks hebben kunnen doorgeven wat voor hen zo belangrijk is in het leven. Dat kan leiden tot de indringende vraag: 'Hebben we het wel goed gedaan?'

Vragen

- Hoe kunnen we mensen van wie de wereld steeds kleiner wordt vinden?
- Waar hebben ze behoefte aan? Aan ontmoeting, gesprek, of aan werkvormen zoals het levensboek, om over het leven van toen en van nu te praten?
- Waar hebben ze *vandaag* zin in? Kunnen wij ze dat bieden?

Omzien naar zinzoekers

Ouderen kijken terug op hun leven, ze maken de balans op. Ze krijgen bovendien vaak te maken met ingrijpende ervaringen van kwetsbaarheid en verlies van allerlei soort. Het loslaten van een werkring, van kinderen die hun eigen weg gaan, van familieleden, vrienden of een partner die sterft, of het verlies van gezondheid en vitaliteit roepen indringende vragen op. Ben ik nog wel nodig? Kan ik wel leven zonder die geliefde ander? Wat geeft me nog zin nu ik steeds minder kan? Het terugkijken en vragen stellen doen ouderen steeds minder vanzelfsprekend vanuit een christelijk perspectief. Sommigen hebben nooit veel werk gemaakt van hun geloof, maar komen nu in een levensfase waarin het meer betekenis voor ze krijgt. Anderen hebben de kerk al lang geleden vaarwel gezegd. Weer anderen zijn vooral nog 'in naam' christelijk, maar hebben dat nauwelijks ontwikkeld. Zo gaan velen op zoek naar een eigen taal om hun vragen en zoeken naar zin in te verwoorden. Die taal is echter niet zomaar voorhanden. Het is geen optie om mensen het allemaal maar zelf te laten uitzoeken. Daarvoor is de zinvraag een veel te belangrijk onderdeel van ons leven. We kunnen groeien als we ermee bezig zijn en kunnen elkaar voeden en inspireren.

Vragen

- Hoe kan een verband als de PCOB helpen om mensen stil te laten staan bij wat hun leven zin geeft, ook in deze fase van het leven?
- Hoe kunnen afdelingen activiteiten beleggen waarin leden het leven delen, bespreken en vieren? Bijvoorbeeld door het combineren van creativiteit, onderlinge uitwisseling en gezamenlijke stilte - of juist gezamenlijk zingen?
- Ouderen en jongeren kunnen elkaar veel te vertellen hebben, zeker waar het gaat over het delen van levenservaringen. Beleg een gesprek over een concreet thema, zoals opvoeden en kinderen krijgen, de zin van werk of omgaan met verlies, om te leren hoe verschillend men daar tegenaan kan kijken.

Omzien naar leven dat klaar lijkt

We worden ouder dan ooit, soms zelfs ouder dan we willen. In februari 2010 verscheen de brochure *Uit vrije wil*, over voltooid leven. Het is een initiatief van de NVVE, de Nederlandse Vereniging voor een Vrijwillig Levensende. Daarnaast was er het burgerinitiatief onder de naam *Uit vrije wil* dat door ruim voldoende mensen werd onderschreven om door het parlement besproken te worden. De initiatiefnemers willen dat mensen die oud zijn en klaar met het leven, maar die niet in aanmerking komen voor euthanasie, de gelegenheid krijgen om een einde aan hun leven te (laten) maken.

De PCOB mengde zich in de discussie. Niet om een oordeel uit te spreken over het initiatief, wel om de discussie te verrijken. Dat gebeurde met het essay *Voltooid leven?*, waarin gepleit wordt voor een bredere visie op het vraagstuk, dat naar onze inschatting eerder een levensvraag is dan een medische of juridische kwestie.

Het essay van de PCOB bevat aanknopingspunten om na te denken of samen in gesprek te raken over de manier waarop mensen naar het leven en de dood kijken.

2. Rechtvaardige verhoudingen

Leven betekent altijd ook samenleven. Volgens een Bijbels inzicht is de aarde ons in bruikleen gegeven en behoort ze, met alles en iedereen erop en eraan, in wezen aan God toe. Dat relativeert de betekenis van eigendom en het gaat verder dan alleen eerlijk delen. De kerkvader Ambrosius van Milaan (vierde eeuw) zei dat in een van zijn preken bijna pijnlijk scherp: 'De aarde werd voor allen geschapen. Als je toevallig rijk bent, ook al heb je er hard voor gewerkt, bedenk dan dat je, als je iets aan de arme geeft, je niet iets geeft dat van jezelf is, maar iets dat eigenlijk al van hem was.'

Werken aan rechtvaardigheid kan niet zonder hoop dat het beter kan en wordt. Maar het is geen *stil maar, wacht maar*. Het vraagt om daadwerkelijke inzet voor degenen die arm zijn, welk gezicht die armoede ook heeft: hetzij in geld, kansen, aandacht of zorg.

De armen zijn overal te vinden: ouderen die alleen van AOW of een klein pensioen moeten leven, langdurig werklozen, chronisch zieken en gehandicapten, allochtone Nederlanders die niet mee konden komen, kleine zelfstandigen, tuinders en agrariërs die zich niet begrepen en soms uitgeknepen voelen. Maar we kunnen ook denken aan ex-gevangenen die een nieuwe kans nodig hebben, jongeren die hun plaats in de samenleving niet zonder hulp weten te vinden, of boeren en arbeiders in ontwikkelingslanden die voor een schijntje en onder slechte omstandigheden onze luxegoederen maken.

Het mooie is, dat werken aan rechtvaardige verhoudingen niet alleen goed is voor degene die krijgt. Rechtvaardigheid is meer dan solidariteit, want dat is vaak eenrichtingsverkeer. We worden zelf rijkere mensen als we weten te delen uit verbondenheid.

Vragen

- Lees samen het verhaal van de werkers in de wijngaard (Mattheüs 20: 1-16). Het zegt iets over de merkwaardige 'economie' van God: allen worden gelijk beloond, uit gulheid, ook al lijkt het oneerlijk. Wat roept het verhaal in u op? Hoe gaat u zelf om met eerlijk delen?

Rechtvaardige verhoudingen en pensioenen

De Tilburgse hoogleraar economie (en betrokken christen) Lans Bovenberg spreekt duidelijke taal over de problemen van onze economie. Volgens hem zijn hebzucht en hoogmoed de twee peilers van onze 'ego-economie'. We willen alsmaar meer zonder verzadigd te raken en we denken dat de economie en de samenleving maakbaar zijn, dat we alles naar onze hand kunnen zetten.

De economische crisis van 2008 en volgende jaren toont aan dat dit systeem op z'n grenzen is gestuit. Dat geldt overigens ook voor de klimaatcrisis. Volgens Bovenberg is het antwoord op de twee H's - hebzucht en hoogmoed - gelegen in een levenshouding van twee G's: genade en geven.

Genade staat voor een houding van dankbaarheid voor wat we krijgen en wat ons al is gegeven: van de Schepping, van mensen die ons voorgingen, van de Schepper zelf. Van daaruit groeit de bereidheid om te durven geven. Delen en doorgeven worden immers gemakkelijker als je de ervaring hebt dat je niet in schaarste leeft, maar juist in een overvloed die principieel niet jouw eigendom is.

Vragen

- Een moeilijk economisch punt in onze tijd is de toekomst van het huidige pensioenstelsel. Beleg een gesprek over uw wensen en angsten - en over de noodzaak om mee te denken over de toekomst van de komende generaties jongeren en ouderen in onze samenleving. Men noemt dit wel 'omgekeerde solidariteit van ouderen met jongeren'.
- Hoe zouden ouderen van nu kunnen meewerken aan de toekomst van jongeren? Kunt u daar voorbeelden bij noemen of verzinnen? Wat heeft dat volgens u met rechtvaardige verhoudingen te maken?

Rechtvaardige verhoudingen: werk in uitvoering

We hebben de afgelopen decennia een indrukwekkend sociaal vangnet gebouwd in ons land. Eeuwenlang waren werklozen, gehandicapten, alleenstaande moeders, weduwen, ouderen, vreemdelingen, verslaafden, psychisch zieken en ex-gevangenen aangewezen op hun eigen vindingrijkheid, hun familie of de liefdadigheid. In onze tijd hebben we de zorg voor meer kwetsbare mensen goed georganiseerd. Tegelijk stellen we vragen bij ons stelsel van sociale zekerheid. Allereerst om financiële redenen, want het systeem dreigt onbetaalbaar te worden. Daarnaast gaan we er in de invulling van het systeem vaak van uit dat problemen er zijn om opgelost te worden.

De vraag is of dat laatste waar is. Je zou ook kunnen waarnemen dat sommige mensen dermate ernstige problemen hebben dat ze er nooit los van komen - en dat ze het dus nooit in hun eentje redden.

Vragen

- Hoe vindt u dat we moeten omgaan met mensen die het om allerlei redenen niet redden in onze samenleving? Moeten we mensen blijven helpen, zelfs al helpt het niet?
- Welke 'armen' van nu zou u als persoon of als afdeling kunnen steunen? In uw eigen omgeving of verder weg? En waarmee? Hoe kunt u ervoor zorgen dat u niet alleen geeft, maar ook ontvangt? Denk hierbij ook aan mogelijkheden zoals het premieplan *Geluk delen* wat de PCOB in het kader van het jubileumjaar lanceerde, in samenwerking met de fondsen RCOAK en Sluyterman van Loo.
- Nodig de lokale wethouder sociale zaken uit om een idee te krijgen van de sociale kwesties in uw gemeente. Welke noden spelen er? Waar zouden betrokken en vitale ouderen iets te geven kunnen hebben?

Rechtvaardige verhoudingen: omgaan met verschillen

Rechtvaardigheid is meer dan alles gelijk verdelen, laat staan dat we alles gelijkvormig maken. De middeleeuwse mystica Catharina van Siena zei eens dat God ons verschillend heeft gemaakt, opdat wij elkaar nodig zouden hebben. Dat is een mooie manier om de enorme verschillen tussen mensen te bekijken en te waarderen als een kostbaarheid. De natuur is wat dat betreft een goede leermeester, want de aarde kan alleen voortbestaan dankzij de enorme rijkdom in soorten planten, dieren en andere organismen.

Nu zijn de verschillen tussen mensen in deze tijd onderwerp van hevige discussie, juist omdat de verschillen groter zijn geworden. Mensen uit andere culturen, met andere waarden en andere manieren van kijken, wonen nu in Nederland. Hun kinderen en kindskinderen ontwikkelen zich steeds meer tot Nederlanders met een eigen kleur.

Die kwestie van immigratie en integratie heeft ons opnieuw laten kijken naar hoe we het in Nederland altijd al deden. We zijn immers al eeuwenlang een land waar verschillen mogen bestaan, denk alleen maar aan het enorme aantal kerken in ons land. In onze eigen PCOB treffen we die verschillen ook aan.

De vraag die de komst van grote aantallen nieuwe Nederlanders ons stelt is hoe we met de verschillen omgaan. Is de geroemde tolerantie in ons land eigenlijk onverschilligheid? En zo ja, hoe erg is dat? Wat is een leefbare manier om met de verschillen om te gaan? Is er een basis te vinden op grond waarvan we vreedzaam kunnen samenleven? En wat is die basis dan?

Vragen

- Beleg een gesprek over eenheid en verscheidenheid, op basis van de vragen in de alinea hierboven.
- Zijn er migranten in uw buurt? Kent u hen en weet u hoe het hun vergaat in hun zoektocht in de Nederlandse samenleving te wortelen? Zoek contact met organisaties van migranten in uw buurt om te zien op welke manier u kunt bijdragen aan rechtvaardige verhoudingen - ook voor migranten. De NOOM (Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten en evenals de PCOB aangesloten bij de CSO) is graag behulpzaam bij het leggen van contacten
- De helft van alle migranten in ons land is van christelijke afkomst. Zijn er migrantenkerken in uw omgeving? Zo ja, zijn er manieren om samen het geloof te vieren of elkaar te ondersteunen en verrijken?

3. Rentmeesterschap

Een rentmeester beheert het bezit van zijn meester. Niet om er zelf beter van te worden, maar om zijn meester te dienen en het bezit te laten floreren. Zo zou de opdracht van ons rentmeesterschap omschreven kunnen worden. 'Van de HEER is de aarde en alles wat daar leeft, de wereld en wie haar bewonen', zegt Psalm 24. De aarde is niet ons eigendom, ze is ons gegeven om ervan te leven en het tot bloei te brengen. Die bloei is tegelijk het geluk van de Schepper ervan.

Eeuwenlang was de natuur groter en machtiger dan wij. Natuurrampen, ziekten, misoogsten: het was voor onze voorouders vaak knokken om te overleven. De woeste natuur beleefden zij als Schepping die nog niet voltooid was: dat was pas het geval als de mens het in cultuur had gebracht.

Vandaag de dag is dat perspectief radicaal anders. Zeker in ons kleine, op de zee veroverde landje, waar elke vierkante meter in een bestemmingsplan is opgenomen. De natuur beeft onder het geweld van onze machines, onze zucht naar olie, de groei van de bevolking, onze industriële manier van dieren houden en planten kweken. Milieu- en klimaatproblemen maken ons duidelijk dat we met onze huidige manier van leven de aarde aan het uitputten zijn - en uiteindelijk onszelf en onze nazaten bedreigen.

Deze bedreiging biedt ons tegelijk een enorme kans, een uitnodiging om het anders te doen. De natuur ligt - om het beeld van het eerste hoofdstuk te gebruiken - gewond aan de kant van de weg. Wij worden uitgenodigd om te zien, om te keren, en ons te verbinden.

Niemand van ons is in staat de enorme vraagstukken op te lossen. Maar we kunnen wel kijken naar wat we zelf kunnen doen. Momenteel *verbruiken* we de natuur, in plaats van er gebruik van te maken. Als rentmeesters is het onze opdracht om het geschenk dat ons in handen is gegeven te gebruiken, te bewaren en door te geven. Zodat alles kan leven, *ieder naar zijn soort*, zoals het verhaal van de Schepping vertelt over de dieren en de planten.

Rentmeester zijn van ons eigen leven

Rentmeester zijn we, goed beschouwd, ook van ons eigen leven: het is niet ons eigendom, maar we hebben het gekregen om er iets moois van te maken. Dat vertrouwen is niet vrijblijvend, we dragen er verantwoordelijkheid voor.

Vragen

- Hoe gaat u om met die verantwoordelijkheid? Hoe gaat u om met het uiteindelijke perspectief verantwoording af te leggen over uw doen en laten, aan het einde van uw leven?
- Wat doet u om uw geloofsbeleving door te geven? Deelt u met uw naasten wat dat voor u betekent?

Rentmeesterschap als consument

De omkering in ons rentmeesterschap begint dicht bij huis, bij hoe we met onszelf en met de natuur omgaan. Eerst en vooral door de letterlijke manier waarop we van de aarde leven en de vruchten van deze aarde in onze lichamen van onszelf maken: onze eetgewoonten. Willen we elke dag vlees eten of *kiloknallers* kopen, hoe dat vlees ook 'geproduceerd' is? Willen we aardbeien kunnen kopen in december? Of kunnen we wachten tot het voorjaar? Willen we appels eten uit Chili of Nieuw-Zeeland, of kiezen we voor fruit uit de Betuwe? Vervolgens kunnen we kijken hoe we ons geld uitgeven: in ons reizen, de kleren die we kopen, het huis dat we bewonen, maar ook naar het afval dat we achterlaten.

Vragen

- Weet u waar u woont? Organiseer een excursie in uw eigen omgeving, liefst lopend of op de fiets, en nodig een natuurkenner uit om stil te staan bij waar u normaal gesproken aan voorbij zou gaan.
- Weet u wat u eet? Kijk eens op de etiketten van uw boodschappen om te zien welke informatie het bevat over waar het vandaan komt en hoe het gemaakt is.
- Weet u wat u draagt? Kijk eens op de etiketten van uw kleren en zie of u er via Internet of het aanschrijven van de fabrikant achter kan komen waar en onder welke omstandigheden het gemaakt is.
- Weet u wat u verbruikt? Beleg een bijeenkomst met deskundigen op het gebied van energie, energiebesparing en de recycling van afval. Zijn er manieren waarop u minder of minder vervuilende energie kunt gebruiken, of minder afval kunt produceren?

Gedeeld rentmeesterschap

Overall zijn mensen en bedrijven te vinden die bezig zijn om onze economie anders vorm te geven: door energie te besparen of hernieuwbare energiebronnen te gebruiken, door eerlijk handel te drijven (*Fair Trade*), kleinschalig te werken of afval te recyclen. Het kan heel enthousiasmerend zijn om te zien hoe mensen en organisaties, vaak op bescheiden schaal, op zoek zijn naar een nieuwe invulling van ons rentmeesterschap. Iedereen kan daaraan meedoen.

Vragen

- Ga op zoek naar mensen, organisaties of bedrijven in uw eigen omgeving die werken aan een andere economie. Beleg een voorlichtingsavond waarbij u zulke mensen hun verhaal laat doen. Koppel dat aan de vraag hoe u zelf bij kunt dragen aan een beter beheer van de aarde.
- Breng mensen bij elkaar in uw eigen buurt om samen aan leefbaarheid te werken, bijvoorbeeld door eens per jaar - met koffie en koek erbij - samen zwerfafval te verzamelen.

Tot slot

We hebben in deze brochure een handreiking willen doen om werk te maken van de identiteit van de PCOB. Het is ongetwijfeld een beperkt en onaf geheel. Dat kan ook niet anders, omdat identiteit niet in een definitie te vangen is en vorm krijgt in ons dagelijks doen en laten.

Deze handreiking heeft dan ook een dynamisch en voorlopig karakter. Dat zeggen we niet uit verlegenheid, eerder uit trots. We weten immers dat in onze ouderenorganisatie veel betrokkenheid leeft bij vragen die we hebben aangesneden. We hopen dan ook van harte dat deze handreiking vruchtbaar zal zijn, en dat u ons zult laten delen in de oogst ervan. Houd ons op de hoogte!

Bezoekadres

Blijmarkt 12
8011 NE Zwolle

Postadres

Postbus 1238
8001 BE Zwolle

Telefoon (038) 422 55 88

Fax (038) 421 21 24

E-mail info@pcob.nl

Gemeenschappelijk actief

De PCOB is van en voor senioren die vanuit het protestants-christelijke gedachtegoed opkomen voor de positie van ouderen in de maatschappij.

www.pcob.nl